

JONAS SOLSBERIETIS
John of Salisbury

JONO SOLSBERIEČIO *POLIKRATIKAS*,
ARBA APIE DVARIŠKIŲ PRAMOGAS
IR FILOSOFŲ PĖDSAKUS.
ANTROJI KNYGA, 1–4 SKYRIAI

John of Salisbury's *Policraticus*
or *On the Fivolities of Courtiers and the Footprints*
of *Philosophers*. Book II, Chapters 1–4

ANTROJI KNYGA

ĮVADAS

Išmintingas žmogus naudojasi viskuo, kas pasakyta arba padaryta, ir visada randa proga praktikuoti dorybes, nes ir jo laisvalaikis yra darbas, ir proto svars-tyklėmis sverdamas visų daiktų prigimtis, jis atrenka, numato ir tarsi stipria ran-ka sugriebia visa, kas veda į laimę. Todėl tu savo teisingu elgesiu ir filosofiniu požiūriu į kitų žmonių kvailiojimus pateiki du pačius tikriausius ir įtikimiausius savo dieviškosios išminties įrodymus. Ir kad mūsų pokštai, kuriuos tavo šviesybė pageidauja paviešinti, išeitų linksmesni bei veržlesni, ir kad astrologai kartu su kitais tauškaliais, kuriems tu, pažadėjęs saugumą, leidai drąsiai pasireikšti, būtų demaskuoti. Tai, kas toliau parašyta, siejasi su tuo, kas parašyta anksčiau, todėl, jeigu tas ar anas dalykas pasirodys klaidingas ar iškraipytas, lai tavo išminties malone jis bus pataisytas.

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, *Polikratikas*, Dievas, pranašavimai, ženklai, gamta, dėsniai, filosofai.

KEY WORDS: John of Salisbury, *Policraticus*, God, prophecies, signs, nature, laws, philosophers.

1 SKYRIUS

PRANAŠINGI ŽENKLAI YRA TUŠTI:
JIE KIEKVIENAM SAKO VIEN TAI, KUO JIS TIKI

Kaimiškas, gal Ofelui¹ priklausantis priežodis bylojo: „Tas, kuris tiki sapnais ir augurais, niekada nesijaus esąs saugus.“ Manau, kad ši mintis yra pati tikriausia ir patikimiausia. Juk kokią įtaką įvykių eigai gali daryti tai, jog kas nors nusičiaudėjo vieną ar daugiau kartų, nusižiovavo arba išleido kokį nors garsą? Tačiau šie reiškiniai dėl gamtos filosofams žinomų priežasčių iki tam tikro laipsnio priklauso tiems, kuriems jie atsitinka. Todėl jie negali nei kliudyti svetimai veiklai, nei ją skatinti, lygiai kaip beprasmiška deklamuoti ir nešioti prietarų amuletus, kuriuos visa gydytojų mokykla peikia, nors kai kurie žmonės yra įpratę tiems dalykams pripažinti antgamtinę galią.² Mat antgamtiniais jie vadina tuos dalykus, kurių prigimtis yra tokia slėpinga, kad žmogus nepajėgia jų suprasti. Juk nėra nieko, kas būtų arba atsirastų ne iš ankstesnės už jį dėsningos priežasties ir prigimties³; arba, kaip kitas mąstytojas teigia, „nieko nesidaro ant žemės be priežasties“ (Job 5, 6).⁴ Todėl gerai žinoma, kad niekas neišvengia gamtos kūrėjo rankos. Dėl to akivaizdu, jog viskas priklauso gamtos filosofijai.

Savo ruožtu aš, nesvarbu, kokia tų dalykų prigimtis, tvirtai tikiu, kad tik tie iš jų yra priimtini, kurie kyla iš tikėjimo ir yra skirti visagalio Dievo garbei, nes žinau, jog yra parašyta: „Ir visa, ką tik darytumėte žodžiu ar darbu, visa darykite Viešpaties Jėzaus vardu, per jį dėkodami Dievui Tėvui“ (Kol 3, 17), kuriame viename visi žmogaus darbai klesti. Šituo visa šventųjų minia pasižymėjo. Kutbertas, mūsų tautos vėliavnešys, skelbiant Dievo įstatymą, dėdavo Jono Evangeliją ant ligonių ir taip juos išgydydavo. Šventojo Stepono tunika apklojus mirusįjį, šis prisikėlė (Augustini 1863: Liber XXII, 8.12; 8.16). Apaštalų tikėjimo simbolis, kurį piktųjų dvasių apsėstas žmogus nešiojosi su savimi, jį išgydė. Žolės, surinktos ir ligoniui duodamos, kartojant Viešpaties malda, dažniausiai padaro norimą gydomąjį poveikį. Šventasis Benediktas kryžiaus ženklu sudaužė mirtį nešančią taurę taip, tarsi tas ženklas būtų buvęs jo mestas akmuo.⁵ Pakartotas arba išklaudytas Evangelijos skyrius daugeliu atvejų pasirodė esąs veiksmingas.

Tokie ir panašūs veiksmai yra ne tik leistini, bet ir itin naudingi. Tačiau kiti yra ne tiek smerktini, kiek vengtini. „Be to, žinome, kad viskas išeina į gera mylintiems Dievą“ (Rom 8, 28). Tačiau netikintiesiems ir nedorėliams arba tiems, kurių tikėjimas silpnas, Dievas leidžia papulti į daugybės prietarų pinkles. Mat visi pranašingi ženklai turi tik tiek galios, kiek stebėtojo tikėjimas leidžia. Todėl jokia pranašystė, joks prietaras negalėjo priversti Julijaus Cezario nutraukti jau pradėto darbo. „Net kai lipdamas iš laivo jis pargriuvo, blogą lemtį paversdamas geresne, tarė: *Tu, Afrika, esi mano rankose*“ (Trankvilas 2008: 44 [59]). Be to, kai Cezario žmona Kalpurnija, paskutinę jo gyvenimo šioje žemėje naktį sapne išvydusi, kaip savo glėbyje laiko durklais subadytą jo kūną, ryte prašė vyro neiti į Senato susirinkimą, jis nepakluso, nes visą

gyvenimą nesileido jokių pranašingų ženklų įbauginamas (Valeri 31 po Kr.: Liber I, 7.2). Per Masilijos apsiaustį jis pirmas drąsiai pradėjo kirsti dievams skirtą giraitę, taip parodydamas, kad visi prietariai jam yra svetimi (Lucan 63 po Kr.: Liber III, 436ff). Taip pat ir apaštalas Markas, kai, jam pradėjus Aleksandrijos evangelizavimą, išlipant iš laivo, nutrūko bato dirželis, padėkojo už sėkmingą kelionę.

Jeigu kas nors, pradėjęs kelionę, kurią pasirinko dėl Dievo, patiria nedidelę kliūtį, neturėtų atsisakyti tos kelionės, nebent manytų, kad kiekviena kliūtis yra bloga lemiantis ženklas, įtikintas pavyzdžiu varno, kuris prarado savo plunksnų baltumą, nes, varnos išpėtas, nesustoję, toliau tęsė kelionę (Ovidijus 1979: 52–53 [547 ir toliau]). Iš tiesų tokiomis smulkmenomis suklaidinamos sutrikusios sielos, bet tikinčiųjų sielos į jas visiškai nekreipia dėmesio.

2 SKYRIUS

NEREIKIA MANYTI, KAD GAMTOS ŽENKLAI YRA VISIŠKAI BEREIKŠMIAI

Nors aš teigiu, kad visi pranašingi ženklai yra tušti ir nereikia tikėti augurais, tai nereiškia, kad nepasitikiu ir nevertinu tų ženklų, kuriuos dieviška tvarka siunčia savo kūriniams pamokyti. Juk Dievas, siųsdamas visokius ženklus, įvairiais būdais moko savo kūrinius: kartais stichijų balsais, kartais juntamų, o kartais ir neįjuntamų daiktų ženklais atskleidžia savo išrinktiesiems tai, kas ateityje nutiks. Taip tam tikrais išankstiniais ženklais išpėja apie audras arba gerą orą, kad, vadovaudamasis tais ženklais, vargui gimęs žmogus (Job 5, 7) galėtų tvarkyti savo darbus. Todėl žemdirbiai ir jūreiviai, remdamiesi tam tikra patirtimi, nusprendžia, ką tuo ar kitu metu reikia daryti, atsižvelgdami į esamus būsimo oro požymius. Manau, kad šiame reikale ir jau minėti gamtos globotiniai paukščiai yra naudingi. Juk kiras (Plinius 77 po Kr.: Liber 28[87]), tulžys (Gellius 177 po Kr.: Liber III, x. 5) ir gulbė (Ovidijus 1979: 308 [734 ir toliau] dažnai atskleidžia gamtos paslaptis.

Jeigu žiemos vidury matai tulžį sukant lizdą ir perint, neabejok, kad penkiolika dienų oras bus ramus ir malonus. Tuos paukščius ypač įdėmiai stebi jūreiviai, o tas dienas, kai vėjo dvelksmas vos jaučiamas, vadina tulžio dienomis. Galima manyti, kad jam tas dienas gamta davė jaunikliams perėti. O jei matai linksmai nardančius vandens paukščius, lauk liūčių. Jei ryte girdi kranksint varną, žinok, kad *kranksėdama ji kviečia lietu* (Vergilijus 1971: p. 67 [388]):

Tai ne dėl to, manau, kad likimas būtų ar dievas
Jiems sugebėjimą tokį daiktams pažinti įkvėpęs.
(Vergilijus 1971: 67 [388])

Greičiau todėl, kad, būdami ore, jie greičiau pajunta jo permainas ir atliepia į jas džiaugsmu arba baime. Netenka stebėtis tuo, kad net sunkesni negu paukščių gyvūnų kūnai dažniausiai reaguoja į išorinius stichijų poveikius ir, tarsi vadovaudamiesi slaptu gamtos patarimu, atitinkamai elgiasi.

Gamtos filosofų menas pakankamai gerai nustato savo taisykles, remdamasis tuo, kas kartkartėmis, reguliariai arba nereguliariai, teikia gerą arba blogą gyvūnų kūnams. Gydytojai⁶ atpažįsta sveikatos, ligos arba to, ką jie vadina tarpine būseną, perspektyvas, pasižyminčias tam tikru būtinybės laipsniu, iš anksčiau esančių ženklų ir kartais, jeigu žino priežastis, itin veiksmingai gydo. O jeigu, jų pačių žodžiais tariant, priežasčių nežino (Celsus 47 po Kr.: Proemium, 14), kaip tada išgydo? Tikrai ne dėl meno, bet tik dėl atsitiktinumo. Be to, ir diagnozė, kurią jie, remdamiesi simptomais, nors ir nelengvai, nustato, dažnai būna pati teisingiausia.

Taip pat daugybė ženklų iš anksto rodo tiek giedrą, tiek audras ir vėjus, o tie ženklai mėnulio apskritime atsispindi tarsi veidrodyje. Mat rausvas atspalvis žada vėjus (Vergilijus 1971: 68 [430–431]), žydras – liūtų (ten pat, p. 69 [453]), o abiejų mišinys – smarkią liūtį.

Jeigu ketvirtąsyk patekės (tai ženklas tikriausias)
Blaivas ir dangumi riedės, ragų nenulaužęs, –
Toji diena visa ir kitos, išaušę po josios,
Vėjo nei lietaus neregės lig mėnesio galo.

(Vergilijus 1971: 68 [432–435])

Taip pat svarbu, ar, saulei leidžiantis, „jos pro debesis storus sklis į visas puses spinduliai“ (ten pat, p. 69 [445–446]), ar kartu su stipriu vėju nevaržomas sklis ryškiai ugninis jos spindėjimas, ar byškus kaip sniegas arba lietaus išmargintas. Be to, oras ir pati jūra, debesų dydis bei rūšys gali daug pasakyti. Tačiau paukščiai ir žuvis irgi rodo aiškius ženklus, padedančius nuspėti, kas įvyks. Vergilijus ir Lukanas, dieviškai įkvėpti, tai suvokia. Bet ir Varonas knygoje apie laivybą to paties moko nerimaujančius jūrininkus.

3 SKYRIUS

VIENI ŽENKLAI YRA VISUOTINIAI, O KITI – DALINIAI, IR KĄ REIŠKIA SAULĖS SUSIDVEJINIMAS

Pagal gamtos dėsnius Saulėje ir Mėnulyje pasirodantys ženklai yra patys tikriausi ir daugumos liudijimu patvirtinti. Kas drįstų Saulę vadinti apgavike (ten pat, p. 69 [463–464])? Todėl kiekvieną kartą, kai ji danguje atrodo susidvejinusi, reikia laukti potvynio. Ir nors šis reiškinys atrodo stebuklingas, nes jis itin retas, tačiau iš tiesų jis yra gamtinis, nes Saulė ne susidveжина, o tik debesyse atsispindi, ir tas atspindys vadinamas netikra Saule. Šis reiškinys vadinamas paraheliu (Seneca 64 po Kr.: Liber Primus, 11, 2), į Saulę panašiu debesiu, tikrai bendru, tačiau ne visuotinai naudojamu ženklu. Mat vieni ženklai yra daliniai, o kiti – visuotiniai: daliniai apima atskirus dalykus, visuotiniai – daugybę arba visus. Kalbama, kad šiuos ir anuos ženklus siunčia Kūrėjo malonė, daiktų prigimtis arba piktosios dvasios, kurioms Dievas leidžia žmones kankinti. Tačiau sunku nuspręsti ir lieka neaišku, dėl kokios priežasties iš

tiesų pasirinktas tas ar kitas ženklas, nes dažnai ši užduotis pranoksta žmogaus proto galias. Vis dėlto astrologų tuštybė jiems leidžia tas priežastis neatsakingai aptarinėti savo knygoje. Pats Enėjas teigia, kad, „vykdydamas žodį lemties ir lydymas motinos deivės“ (Vergilijus 1989: 15 [382]), kol pasiekė Italiją, stebėjo kylančio Liuciferio, kuris yra ir Venera, siunčiamus ženklus. Mat „Saulės užtemimus ir Mėnulio apvilktą veidą“ (Vergilijus 1971: 89 [478]) žmonių smalsumas sieja su žemiškais įvykiais.

4 SKYRIUS

APIE ŽENKLUS, ĮSPĖJUSIUS APIE NAUJAUSIĄJĮ JERUZALĖS SUGRIOVIMĄ

Senovės istorija (ji taip vadinama todėl, kad jos autorius nėra pakankamai žinomas ir ji nagrinėja tolimes praeties įvykius) byloja, kad, artėjant Jeruzalės sugriovimui, ištisas dvylika naktų net tolimiausiose vietovėse buvo stebimas Mėnulio užtemimas, veikiausiai pranašaujantis, kad Judėjų klasta ir klaidingi prietariai bus sunaikinti. Tai labiausiai atitinka apaštalų pasauliui skelbiamą Kristaus mokymą, nes yra parašyta: paikas mainosi kaip mėnulis, „šventas žmogus pasilieka išmintyje kaip saulė“ (Ekli 27, 12).⁷

Taip pat nutiko ir daugybė kitų Dievo teismą klaidatikams žadančių įvykių – jeigu pradėčiau apie juos pasakoti taip, kaip jie vienas po kito buvo patikimų autorių perteikti, tai prireiktų daug darbo ir laiko. Vis dėlto, remdamasis Jozefo [Flavijaus] autoritetu, trumpai paminėsiu keletą tų, kurie gali sustiprinti mūsų tikėjimą ir atskleisti žydų klastą. Mat keturiasdešimčiai metų buvo atidėta bausmė bedieviams po jų padaryto nusikaltimo. Tais metais⁸ visi apaštalai, ypač Jokūbas, Viešpaties broliu vadinamas (Mt 13,55; Mk 6, 3)⁹, paskirtas Jeruzalės vyskupu, nuolat primindavo žmonėms apie jų padarytą nusikaltimą bei lemtingus jo padarinius, ragindami, kad jie greičiau pradėtų atgailauti ir, jei tik gali, liedami gausias ašaras už padarytą nusikaltimą, bausmės liepsnas užgesintų. Juk Dievas, būdamas kantrus, jiems rodė, kad nori jų atgailos, nes trokšta ne tiek nusidėjėlių mirties, kiek to, kad jie atsiverstų ir gyventų (Ez 18, 32; 33, 11).¹⁰ O kad taip atsitiktų, dieviškoji didybė, danguje rodomais pranašingais ženklais keldama paniką ir veikiau grasindama negu bausdama, siekė suminkštinti užkietėjusias jų širdis. Minėtų istoriografų pateiktas šių – lygiai kaip ir kitų – įvykių aprašymas bus gana patikimas. Todėl prisiminkime tai, ką apie tuos įvykius savo šeštojoje knygoje rašė Jozefas.

Ten jis rašo, kad tam tikri bjaurūs ir sukti žmonės, skleidami melą, mokė nelaimingą prastuomenę netikėti akivaizdžiais ženklais ir dieviškojo pykčio bei pasipiktinimo požymiais, aiškiai pranašaujančiais būsimą miesto ir tautos sunaikinimą. Jie, tarsi pritrenkti ar išprotėję, neturintys akių arba sielų, nekrepė dėmesio į visa, ką dangus jiems skelbė. Ir iš tiesų į kardą labai panaši skaisčiai šviečianti žvaigždė iš viršaus grasino miestui, be to, ir kometos ištisus metus skleidė baimę keliančias

liepsnas. Bet net prieš pat sugriaunant šventyklą ir prasidedant karui, tada, kai žmonės susirinko švęsti aštuntosios ksantiko¹¹ mėnesio (mūsų vadinamo balandžiu) dienos, devintą valandą nakties šventyklos altorius ir pati šventykla pradėjo taip smarkiai švytėti, jog visi pamanė, kad išaušo pati šviesiausia diena. Tai tęsėsi ištisą pusvalandį. Nemokšoms ir kvailiams visa tai atrodė palanku, bet garbūs įstatymo žinovai ir visi mokyti žmonės suprato, jog tai grėsmingas ženklas. Į tą pat šventę aukoti atvesta telyčia, vos altoriaus tarnautojams ją palietus, pagimdė ėriuką. Be to, dvidešimt pirmosios mėnesio paros šeštą nakties valandą staiga pačios atsidarė į rytus žvelgiančios vidinės šventyklos durys, apkaustytos vario lakštais, dėl to tokios sunkios, kad joms uždaryti ar atidaryti reikėjo dvidešimt vieno vyro: jos buvo užsklęstos geležinėmis velkėmis ir sklendėmis bei giliai į grindinį iš viršaus suleistais skląščiais. Be to, ir šventės dienai praėjus, po kurio tikro laiko, dvidešimt pirmąją artemesijo mėnesio (mūsų vadinamo gegužę) dieną, pasirodė pranašingas, itin neįtikėtinas vaizdiny – jis turėtų būti laikomas vaizduotės vaisiumi, jeigu nebūtų žmonių, regėjusių jo savo akimis, ir vėliau ištikusios nelaimės bei pragaišties jo nepatvirtintų. Saulei leidžiantis, iš visų jos pusių ore tarp debesų buvo matomi karo vežimai, ginkluotų žmonių būriai ir priešų puolami miestai.

Kitos, Sekminėmis vadinamos šventės dieną šventikai, įžengę į šventovę atlikti įprastų naktinių apeigų, pirmiausia pajuto slėpiningą judėjimą ir šiugždesį, o vėliau nelaukta išgirdo balsus sakant: „Kraustomės iš čia, eime iš šios buveinės.“ Prie šio prisidėjo kitas siaubą keliantis įvykis. Ketveri metai prieš karą, tada, kai miestas gyveno taikoje ir gausoje, tūlas Ananijo sūnus, vardu Jėzus, prasčiokas ir kaimietis, palapinių šventės dieną staiga pradėjo šaukti: „Balsas iš Rytų, balsas iš Vakarų, keturių vėjų balsas, balsas virš Jeruzalės ir šventovės, balsas virš jaunių ir jaunųjų, balsas virš liaudies.“ Nepaliaudamas nei dieną, nei naktį, vaikščiodamas visomis miesto gatvėmis, jis taip šaukė tol, kol kai kurie liaudies vadovai, pasipiktinę, regis, nelaimę lemiančiu ženklu, sulaukė tą žmogų ir skaudžiai nuplakė. Bet jis, niekaip nesiteisindamas ir nesigindamas, nepriekaištaudamas savo kankintojams, taip pat užsispyrusiai kartojė tuos pačius žodžius. Tada vadovai, supratę, kad per tą vyrą reiškiasi dieviškoji galia, atvedė jį pas romėnų teisėją, kurio akivaizdoje nuplakė jį iki kaulų. Tačiau šis, taip žiauriai kankinamas, nemaldavo pasigailėjimo ir nė ašaros neišliejo, bet tuo pačiu balsu graudžiai, tarsi raudotų, vis kartojė tuos pačius žodžius pridurdamas: „Vargas Jeruzalės miestui.“

Tas pats istoriografas mini ir kitą, dar stebuklingesnę įvykį. Jis rašo, kad Šventajame Rašte buvo atrasta pranašystė, bylojanti, jog kaip tik tuo metu jų kraštuose iškils vyras, užvaldysiantis visą pasaulį. Istoriografas mėgino sieti šią pranašystę su Vespasianu. Tačiau buvo akivaizdu, kad Vespasianas valdė tik tas tautas, kurios pakluso Romos galybei. Todėl atrodė teisingiau manyti, jog pranašystėje turimas omenyje Kristus, apie kurį Tėvas pasakė: „Prašyk manęs, ir padarysiu tautas tavo valdomis, visus žemės pakraščius paversiu tavo nuosavybe“ (Ps 2, 8). Tuo metu garsas apie jį per jo apaštalus pasklido po visus žemės pakraščius (Ps 19, 5; Rom 10, 18).

Literatūra

- Augustini, Aurelii S. 1863. De Civitate Dei Contra Paganos. Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus* PL 41. Prieinamas internete: <<http://www.augustinus.it/latino/cdd/index2.htm>> [žiūrėta 2023 m. sausio 04 d.].
- Celsus, Aulus Cornelius. 47 m. po Kr. *De Medicina*. Prieinamas internete: <https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Celsus/Prooemium*.html> [žiūrėta 2023 m. sausio 05 d.].
- Gellius, Aulus. 177 m. po Kr. *Noctes Atticae*. Prieinamas internete: <<https://www.thelatinlibrary.com/gellius/gellius3.shtml#10>> [žiūrėta 2023 m. sausio 05 d.].
- Lucan, Marcus Annaeus. 63 m. po Kr. *Belli Civilis sive Pharsalia*. Prieinamas internete: <<http://www.thelatinlibrary.com/lucan/lucan3.shtml>> [žiūrėta 2023 m. sausio 04 d.].
- Ovidijus. 1979. *Metamorfozės*. Iš lotynų k. vertė Antanas Dambrauskas. Vilnius: Mintis.
- Plinius, Secundus Gaius. 77 m. po Kr. *Naturalis Historia*. Prieinamas internete: <https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/28*.html> [žiūrėta 2023 m. sausio 05 d.].
- Seneca, Lucius Annaeus. 64 m. po Kr. *Quaestiones Naturales*. Prieinamas internete: <<https://www.thelatinlibrary.com/sen/sen.qn1.shtml>> [žiūrėta 2023 m. sausio 05 d.].
- Trankvilas, Gajus Svetonijus. 2008. *Dvylikos cezarių gyvenimas*. Iš lotynų k. vertė Janina Mažiulienė. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Valeri, Maximi. 31 po Kr. *Factorum et Dictorum Memorabilium*. Prieinamas internete: <<https://www.thelatinlibrary.com/valmax1.html>> [žiūrėta 2023 m. sausio 04 d.].
- Vergilijus. 1971. *Bukolikos. Georgikos*. Iš lotynų k. vertė Antanas Dambrauskas. Vilnius: Vaga.
- Vergilijus. 1989. *Eneida*. Iš lotynų k. vertė Antanas Dambrauskas. Vilnius: Vaga.

Nuorodos

- ¹ Valstietis, Horacijaus draugas, paminėtas *Sermonum Q. Horati Flacci Liber Secundus*, sk. 2.2, eilutės 2 ir 112. Prieinamas internete: <<http://www.thelatinlibrary.com/horace/serm2.shtml>> [žiūrėta 2023 m. sausio 04 d.].
- ² Izidorius tuos dalykus – užkalbėjimus, magiškų raštus, kitus asmenis pritraukiančias arba atstumiančias formules – vadina šlykščiomis priemonėmis. *Isidori Hispalensis Episcopi Etymologiarum sive Originum Libri XX*, lib. VIII, cap. ix, 30.
- ³ „O visa, kas turi pradžią, pagal būtinybę atsiranda dėl kokios nors priežasties, nes niekas be priežasties negali turėti pradžios.“ Platonas. 1995. *Timajus*. Iš graikų k. vertė N. Kardelis, p. 64 (28 a).
- ⁴ J. Skvirecko vertimas.
- ⁵ Pasipiktinę Benedikto įvesta griežta disciplina, vienuoliai pasiūlė jam nuodų taurę. Prieš ją pakeldamas, Benediktas persižegnojo, ir taurė subyrėjo. Žr. *Dialogi (Gregorius Magnus) / Liber II*, Caput 3. Prieinamas internete: [https://la.wikisource.org/wiki/Dialogi \(Gregorius Magnus\) / Liber II](https://la.wikisource.org/wiki/Dialogi_(Gregorius_Magnus)_/Liber_II).
- ⁶ Kaip visi mokslininkai anais laikais buvo vadinami filosofais, taip gydytojai – gamtos filosofais.
- ⁷ „Šventas žmogus pasilieka išmintyje kaip saulė; paikas gi mainosi kaip mėnulis.“ Juozapo Skvirecko vertimas.
- ⁸ *From this sentence to the end of the chapter John quotes Eusebius (iii. 7, 8) in the Latin version of Rufinus.*
- ⁹ „Argi jis ne dailidė, ne Marijos sūnus, Jokūbo, Jozės, Judo ir Simono brolis?!“
- ¹⁰ „Nenoriu, kad nedorėlis mirtų, bet noriu, kad nedorėlis sugrįžtų iš savo kelio ir gyventų.“
- ¹¹ Makedoniškas pavadinimas.

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS

Versta iš: *Ioannis Saresberiensis episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri 8*; recognovit et prolegomenis, apparatus critico, commentario, indicibus instruxit Clemens C. I. Webb. 1909. Oxonii E Typographeo Clarendoniano. Prieinamas internete: <<https://archive.org/details/ioannissaresberi01johnuoft/page/n13/mode/2up>> [žiūrėta 2023 m. sausio 06 d.].